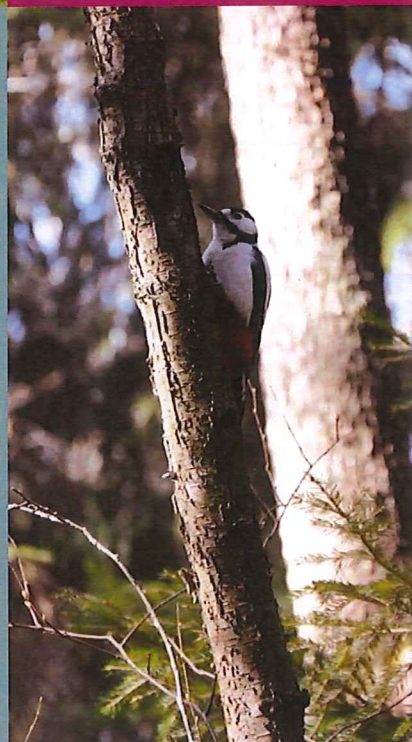

Beslut för Älvsjöskogens naturreservat December 2015

stockholm.se

Beslut för Älvsjöskogens naturreservat
December 2015

Utgivare: Exploateringskontoret
Kontaktperson: Nina Morling
Omslagsfoton: Anna Gustafsson

Konsult:
WSP, Anna Gustafsson

Innehåll

Beslut	4
Administrativa data	4
Beskrivning av Älvsjöskogen	6
Områdets sammanhang	6
Översikt av Älvsjöskogens natur-, kultur-, och rekreationsvärden	6
Grund för beslut	8
Värden i Älvsjöskogen	8
Naturreservatets syfte	9
Syftet med Älvsjöskogens naturreservat	9
Syftet ska tryggas genom att	9
Reservatsföreskrifter	10
Ikraftträdande	12
Naturvårdsförvaltning och tillsyn	13
Information om andra lagar, föreskrifter m.m.	14
Allemansrätt	14
Terrängkörningslagen	14
Lokala trafikföreskrifter för Stockholm	15
Lokala ordningsföreskrifter om hundar och camping	15
Kulturmiljölagen	15
Reservatsbeslutets förenlighet med mål, planer, program och befintliga verksamheter	16
Nationella miljömål – God bebyggd miljö	16
Promenadstaden – översiktsplan för Stockholm	16
Stockholms miljöprogram	16
Befintliga detaljplaner	17
Intresseprövning och avgränsning	17
Utbyggnad av stambanan	18
Hur man överklagar	19

Beslut

Med stöd av 7 kap 4 § miljöbalken beslutar kommunfullmäktige i Stockholms kommun den 14 december 2015 att inrätta Älvsjöskogens naturreservat enligt beslutskarta, se figur 1, med syfte och föreskrifter, se sidorna 7-10.

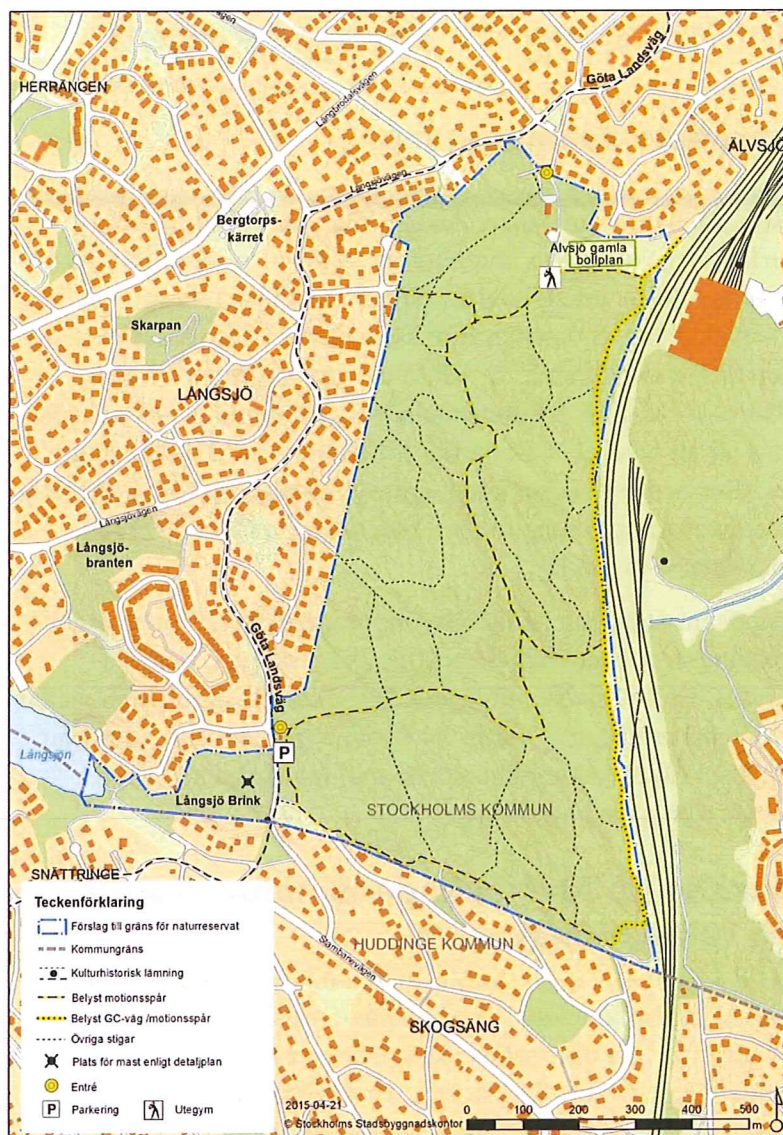
Med stöd av 3§ i förordningen (SFS 1998:1252) om områdes-skydd enligt miljöbalken fastställer kommunen bifogad skötsel-plan med mål, riktlinjer och åtgärder för naturreservatets långsiktiga vård.

Naturreservatets namn ska vara Älvsjöskogens naturreservat. Beslutet träder i kraft tre veckor efter den dag då beslutet kungörs i ortstidning.

Administrativa data

Naturreservatets namn:	Älvsjöskogens naturreservat
Län:	Stockholm
Kommun, registerområde:	Stockholm
Stadsdelsnämndsområde:	Älvsjö
Lägesbeskrivning:	Ca 6 km söder om Stockholm city
Areal:	Ca 65 ha
Fastigheter:	Älvsjö 1:1, 1:2 och 2:5, Långsjö 1:1 och Långsjö 1:23.
Markägare:	Stockholms stad, Svenska kyrkan ¹ , samt privat markägare
Naturvårdsförvaltare:	Stockholms stad

¹ Fastigheten Älvsjö 1:2 ägs idag av Svenska kyrkans Prästlönetillgångar, men exploateringskontoret har tecknat avtal om att köpa den när beslut om att inrätta naturreservat har fattats.

Figur 1: Gräns för Älvsjöskogens naturreservat

Beskrivning av Älvsjöskogen

Områdets sammanhang

Älvsjöskogens naturreservat ligger söder om Älvsjö centrum på västra sidan om stambanan. Älvsjöskogen är en viktig del av Stockholms ekologiska infrastruktur. Skogen utgör en sammanhängande del av ett ekologiskt särskilt betydelsefullt område för biologisk mångfald mellan Bornsjökilens och Hanvedenkilens yttersta spetsar. Området är också av stor betydelse för närboendes rekreation. Västra stambanan, som utgör reservatets östra gräns, är en mycket stark barriär för människor och för många djur eftersom järnvägsområdet är instängslat, men för växter och vissa djur kan spridning till och från skogsområdet öster om stambanan vara möjlig.

Småhusområden och parkstråk som omger Älvsjöskogen utgör spridningszoner mot bland annat Solbergaskogen, Långsjöområdet, Rågsveds friområde och Magelungen. Kontakten mellan dessa naturområden är viktig för spridningen av växter och djur, men även för att människor ska ha möjlighet röra sig längre sträckor i en grön omgivning.

Översikt av Älvsjöskogens natur-, kultur-, och rekreationsvärden

Älvsjöskogen består till stor del av branta berg och markerade sprickdalar. Hällmarkstallskog dominerar på topparna där jordtäcket är tunt eller saknas helt. Där morän har samlats är inslaget av gran stort. I sänkorna, där jordtäcket är tjockare och marken fuktigare dominerar lövskog av al och björk. Inslag av ek och asp finns i huvudsak på och intill tidigare öppna ytor.

På grund av att terrängen är så kuperad och boniteten (bördigheten) är låg har inget modernt skogsbruk bedrivits här. Troligtvis har man endast plockhuggit enstaka träd här tidigare, varför skogen har naturskogskaraktär med ett stort inslag av död ved som ger förutsättningar för ett rikt biologiskt liv. En inventering av svampar och lavar under 2012 visade att skogen innehåller flera olika signalarter, vilka indikerar förekomst av biologisk mångfald knuten till gammal barrskog.

I Älvsjöskogen häckar många olika barrskogsfåglar som t.ex. spillkråka, kungsfågel och tofsmes. Både duvhök och korp har sina bon här, medan jaktmarkerna kan vara större.

Mindre hackspett finns vid våtmarkerna och många småfåglar uppehåller sig både i skogen och i närliggande trädgårdar.

Vanlig groda och mindre vattensalamander leker i Vårgårdadammen och i Stora Alkärret (kallas även Bergtorpskärret). Vanlig padda, vanlig groda, åkergroda och mindre vattensalamander leker i Långsjön och i dammen intill Långsjön.

Rakt igenom naturreservatet finns rester av Göta landsväg, se figur 1, som har samma sträckning som den väg som idag heter Korkskruven. Denna väg utgjorde Stockholms enda landförbindelse söderut till kontinenten ända in på 1600-talet. Vid kommungränsen står en gränstavla i järn.

I nordöstra delen av reservatet fanns en banvaktarstuga. Stugan fanns kvar till tiden kring andra världskriget, och man kan fortfarande se rester av trädgården mellan banvallen och gångvägen.

I slutet av 20-talet började den öppna marken i norra delen av skogen att användas som idrottsplats. På *Farmen*, som området kom att kallas, bedrevs både friidrott och spelades fotboll och 1934 invigdes en hoppbacke här. En dansbana har funnits väster om idrottsplatsen, men idag återstår endast fundamenten.

Idag används *Farmen* för fotbollsträning och för icke organiserad motion och lek. Älvsjö AIK använder en byggnad som ligger strax intill och bedriver café vid vissa tävlings- och tränings-tillfällen. Varje Valborgsmässoafton tänds en majbrasa på den öppna marken.

Den lokala orienteringsklubben Älvsjö Örby använder skogen för träningar varje vecka året runt. Skogen utnyttjas även för andra mindre tävlings- och motionsarrangemang och det populära Naturpasset. OK Älvsjö Örby har sin klubbstuga invid Älvsjö gamla bollplan.

Älvsjöskogen fungerar som friluftsområde främst för boende i Älvsjö, Långbro, Långsjö, Herrängen och Huddinge söder om kommungränsen. Skogen har höga upplevelsevärden och används flitigt för promenader, löpning, annan motion, samt förskoleutflykter och skolaktiviteter och är därför ett viktigt område för vardagsrekreation.

Längs med Långsjön passerar ett pendlingsstråk för cyklister och väster om stambanan går ett så kallat huvudstråk för cykling.

Grund för beslut

Stockholms befolkning växer snabbt och då befolkningen ökar blir behovet av tätortsnära natur för rekreation och för bevarad biologisk mångfald större. Älvsjöskogen utgör en viktig del i Stockholms sammanhängande ekologiska grönstruktur. Hela naturreservatet utgör ett ekologiskt särskilt betydelsefullt område, med särskilt betydelsefulla äldre barrskogs- och våtmarksmiljöer, samt inslag av särskilt skyddsvärda arter.

Värden i Älvsjöskogen

Värden att uppmärksamma i Älvsjöskogen är främst:

- Älvsjöskogen har stora rekreativvärden för bl.a. skogs- promenader, naturpedagogik, motion och lek.
- Skogen ingår i ett ekologiskt särskilt betydelsefullt kärnområde, vilket innebär ett sammanhängande naturområde som är tillräckligt stort för att ett flertal prioriterade arter ska kunna klara hela sin livscykel inom området d.v.s. finna föda, bo och reproducera sig. Kärnområden utgör källor från vilka arter kan sprida sig.
- Skogen hyser särskilt betydelsefulla äldre barrskogs- och våtmarksmiljöer.
- Skogen med sina våtmarker och sin koppling till Långsjön är en viktig uppväxtmiljö för tre olika arter av groddjur, vilka alla är fridlysta.
- Eftersom skogen aldrig har varit föremål för rationellt skogsbruk finns här en mängd särskilt skyddsvärda svampar och lavar.
- Göta landsväg som har en intressant kulturhistoria passerar igenom skogen.

Dessa egenskaper motiverar ett bevarande genom att avsätta Älvsjöskogen som naturreservat enligt miljöbalken.

Naturreservatets syfte

Syftet med Älvsjöskogens naturreservat

- att skydda och för friluftslivet utveckla naturområdet med upplevelsevärden i form av skogskänsla, naturpedagogik, motion och lek,
- att skydda och för biologisk mångfald utveckla områdets funktion som ekologiskt kärnområde för växter och djur, med fokus på barrskogens grova gamla träd, värdefulla våtmarker och skyddsvärda arter,
- att bevara områdets funktion som en del i den regionala grönsstrukturen och i Stockholms ekologiska infrastruktur,
- att skydda och framhäva kulturhistoriska spår i landskapet.

Syftet ska tryggas genom att

- hällmarkstallskog bevaras och stärks genom att den lämnas för fri utveckling, död ved sparas,
- naturliga våtmarker och anlagda groddjursdammar bevaras och stärks genom bibehållen hydrologi och skötselinsatser vid behov,
- skötseln anpassas för att berika och utveckla ett natur- och kulturområde för allmänhetens friluftsliv och rekreation, samt för att bevara och stärka naturvärden och skyddsvärda arter,
- mötesplatser utvecklas, stigar och promenadstråk i området hålls framkomliga och inbjudande för besökarna,
- kulturlandskapet framhävs med hjälp av skyltning och skötsel, som t.ex. att sly röjs bort kring den gamla banvaktartomtens odlade växter.

Reservatsföreskrifter

För att tillgodose syftet med naturreservatet beslutar kommunfullmäktige med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken att följande föreskrifter ska gälla i naturreservatet.

A. Föreskrifter med stöd av 7 kap. 5 § miljöbalken angående inskränkningar i rättigheter för markägare och annan med särskild rätt att förfoga över fastighet inom naturreservatet.

Utöver vad som gäller i lagar, förordningar och lokala föreskrifter, föreligger förbud enligt nedanstående punkter (A1-A6):

A1. För trakten främmande växt- och djurarter får inte planteras ut i mark och vatten.

A2. Kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel får inte användas. Bekämpning av jätteloka får dock ske med riktad användning av kemiska bekämpningsmedel, om inte andra mindre miljöskadliga metoder fungerar. Åtgärden ska meddelas miljö- och hälsoskyddsnämnden.

A3. Campingplats eller uppställningsplats för husvagnar får inte anläggas.

A4. Upplag får inte anordnas. Tillfälligt upplag får anordnas i samband med skötsel av området och dess anläggningar.

A5. Väg för motorfordon får inte anläggas, annat än väg som omfattas av tillståndsplikt enligt reservatsföreskrift A11.

A6. Ny byggnad eller anläggning får inte uppföras. Förbudet gäller inte mindre byggnad eller anläggning som omfattas av tillståndsplikt enligt reservatsföreskrift A9.

Enligt miljöbalken 7 kap. 7 § kan dispens medges från förbud som meddelats med stöd av 7 kap 5 §, om det finns särskilda skäl och om intrånget i naturvärdet kompenseras i skälig utsträckning. Ansökan om dispens prövas av Stockholms stad (i dagsläget av Stockholms stadsbyggnadsnämnd).

Följande åtgärder kräver tillstånd från Stockholms stad (A7-A13):

A7. Det krävs tillstånd för att avverka träd eller ta bort dött träd med större diameter än 20 cm eller omkrets 70 cm i brösthöjd. Tillstånd behövs inte för träd som fallit eller riskerar att falla över gångväg, byggnader eller annan anläggning.

A8. Det krävs tillstånd för att förändra områdets topografi eller avrinningsförhållanden, till exempel genom att gräva, spränga, borra, dika, schakta, muddra eller fylla ut.

A9. Det krävs tillstånd för att uppföra mindre ny byggnad (max 25 kvm yta och 4 m nockhöjd) eller anläggning (max 25 kvm yta). För att få tillstånd ska byggnaden eller anläggningen ligga i linje med reservatets syfte.

A10. Det krävs tillstånd för att utföra om- eller tillbyggnad eller att väsentligt ändra byggnaders användningssätt, samt att riva byggnad.

A 11. Det krävs tillstånd för att anlägga väg enligt gällande detaljplan, samt för att anlägga parkering, gång- och cykelväg samt för att asfaltera befintlig grusväg.

A12. Det krävs tillstånd för att anlägga ny ledning i mark, vatten och luft, samt för att uppföra mast eller antenn.

A13. Det krävs tillstånd för att anlägga brygga och för att hårdgöra strand.

B. Föreskrifter med stöd av miljöbalken 7 kap. 6 § angående skyldighet för markägare och annan med särskild rätt, att tåla visst intrång i naturreservatet.

För att trygga syftet med naturreservatet förpliktigas markägare och innehavare av särskild rätt till marken att tåla följande:

B1. Utmärkning av naturreservatets gränser, samt uppsättning av informationsskyltar.

B2. Genomförande av undersökningar av djur och växter, kulturmiljöer, samt mark- och vattenförhållanden.

B3. Skötsel enligt bifogad skötselplan, del 2.

C. Föreskrifter med stöd av miljöbalken 7 kap. 30 § om rätten att färdas och vistas inom naturreservatet.

Utöver vad som gäller i lagar, förordningar och lokala föreskrifter, föreligger förbud enligt nedanstående punkter (C1-C6):

C1. Det är förbjudet att skada levande eller döda träd och buskar, att skada vegetation i övrigt genom att till exempel gräva upp ris, örter, gräs, mossor, lavar eller svampar, samt att ta grenar och kvistar från marken i syfte att använda som ved eller bränsle. Att plocka örter, blommor, bär och svamp är tillåtet, med allemansrättens ordinarie begränsningar om hänsyn, hemfrid m.m.

C2. Det är förbjudet att störa eller skada djurlivet, till exempel genom att klättra i boträd, fånga eller döda däggdjur, fåglar, kräldjur eller groddjur.

C3. Det är förbjudet att förstöra eller skada berg, jord eller sten genom att gräva, hacka, borra, spränga, rista, måla eller liknande.

C4. Det är förbjudet att göra upp eld annat än på anvisad plats eller i medhavd grill, som placeras så att den inte skadar underlaget.

C5. Det är förbjudet att medföra hund som inte är kopplad. Föreskriften gäller inte examinerad assistenthund. Föreskriften gäller inte heller inom hundrastgård, där hundar således får vistas okopplade.

C6. Det är förbjudet att sätta upp skylt, affisch eller dylikt. Snitslar, orienteringsskärmar och tipsfrågor får uppsättas om dessa avlägsnas efter avslutat arrangemang.

D. Undantag från reservatsföreskrifterna

Föreskrifterna utgör ej hinder för åtgärder som krävs för den normala skötseln av områdets befintliga byggnader och anläggningar, som t.ex. drift och underhåll av ledningar, eller för åtgärder som framgår av till naturreservatsbeslutet hörande skötselplan, såsom anläggning av hundrastgård, underhåll av besöksparkering, vägar, motionsspår stigar, skyltar, diken och naturvårdsåtgärder. Åtgärder som behöver utföras för västra stambanans funktion och säkerhet är undantagna från naturreservatsföreskrifterna.

Föreskrifterna utgör ej hinder för en framtida spårutbyggnad längs med stambanan förbi naturreservatet och inte heller för att anlägga en ekodukt eller en gång- och cykelbro över stambanan, eller för en passage under järnvägen.

Åtgärder ska göras i samråd med stadens förvaltningar som ansvarar för drift och tillsyn i området, för anpassning till naturreservatets värden och skötselplanen. Information om åtgärderna ska delges tillsynsmyndigheten senast åtta veckor innan åtgärden utförs.

Ikraftträdande

Föreskrifterna träder i kraft tre veckor efter den dag då naturreservatsbeslutet publiceras på kommunens webbplats.

Naturvårdsförvaltning och tillsyn

Stockholms stad är förvaltare för naturreservatet i enlighet med 2§ förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken.

Exploateringsnämnden står för obligatoriska investeringar så som utmärkning och skyltning av reservatet. Berörd stadsdelsnämnd ansvarar för park- och naturmarksskötsel.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden är tillsynsmyndighet för naturreservatet. Stadsbyggnadsnämnden behandlar dispens- och tillståndsansökningar från föreskrifterna.

Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet för fornlämningar och byggnadsminnen.

Information om andra lagar, föreskrifter m.m.

Allemansrätt

Allemansrätten ger tillgång till naturen under ansvar. Grundlag och miljöbalk anger att alla får vistas på annans mark för att komma ut och vistas i naturen, men inte störa eller förstöra. Hemfriden ska respekteras liksom ägarens ekonomiska intressen. Hänsyn ska också visas naturvärden och andra människors som ägnar sig åt friluftsliv. Allemansrätten begränsas av terrängkörningslagen (1975:1313) och i Stockholm även av lokala ordningsföreskrifter och trafikföreskrifter, se nedan.

Reservatsföreskrifterna inskränker allemansrätten på vissa punkter för att säkerställa reservatets värden.

Allemansrätten innebär i korthet följande:

- Det är inte tillåtet att skräpa ned.
- Blommor, bär och svamp, nedfallna grenar, torrt ris, får plockas.
- Fridlysta blommor får inte plockas.
- Jakt och fiske ingår inte i allemansrätten. Fiske i Långsjön upplåts via sportfiskekortet.
- Djurens ungar och bon måste lämnas ifred. Det är inte tillåtet att ta fågelägg. Det räknas som jakt. Alla vilda däggdjur och fåglar är fredade, vilket förtydligas i jaktlagen (1987:259) och jaktförordningen (1987:905).
- Djurarter som hotas av utrotning är fridlysta, till exempel alla groddjur och ormar. Vad som gäller för varje art förtydligas i artskyddsförordningen (2007:845).
- Att bada, förtöja båt tillfälligt och gå iland är tillåtet överallt utom vid tomt där hemfrid råder. Motorbåtar är förbjudna i Långsjön.

Det är således tillåtet att ta sig fram till fots, cykla, åka skidor och i övrigt tillfälligt vistas i naturen. Alla ska visa hänsyn och vara försiktiga. För fordon (dit cykel räknas), se nedan angående terrängkörningslagen och lokala trafikföreskrifter för Stockholm.

Terrängkörningslagen

Terrängkörningslagen innebär i korthet följande:

- Enligt terrängkörningslagen är det förbjudet att köra motordrivna fordon på barmark i terrängen. All mark utanför väg, t.ex. park, åker, äng, skog och stränder, räknas som terräng. Också stigar är terräng i lagens mening. Generellt undantag från förbudet finns för statlig

och kommunal tjänsteman vid skötsel- och anläggningsarbete, om åtgärden ej kan utföras på annat lämpligt sätt, samt för räddningstjänst, läkare och brandkår. Länsstyrelsen kan efter ansökan medge enskilda undantag om särskilda skäl föreligger.

Lokala trafikföreskrifter för Stockholm

Stadens lokala trafikföreskrifter innebär följande:

- I terräng är all fordonstrafik förbjuden om inte annat anges genom trafikföreskrift eller vägmärke. Fordon i samband med varutransporter till kiosk eller dylikt eller fordon i väghållningsarbete eller liknande får dock om så erfordras framföras på parkväg. Som fordon betraktas även cyklar.
- Cykling är endast tillåtet där så anges med särskilt påbudsskylt. Det finns en cykelväg längs med banvallen och en som passerar intill Långsjön.

Lokala ordningsföreskrifter om hundar och camping

I lokala ordningsföreskrifter för Stockholms stad reglerar kommunen vad som gäller för att upprätthålla ordningen på offentlig plats. Älvsjöskogen är en offentlig plats. Det som är aktuellt för området är följande:

- hundar ska hållas kopplade på offentlig plats med undantag av de områden där kommunen anordnat hundrastgård,
- camping får inte ske på offentlig plats.

Kulturmiljölagen

Enligt kulturmiljölagen (1988:950) kap. 2 *Fornminnen* är alla fornlämningar skyddade, vilket bl.a. innebär att det är förbjudet att utan tillstånd rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning.

Enligt kap. 3 *Byggnadsminnen* i samma lag skyddas de byggnader, anläggningar och miljöer som är byggnadsminnen.

Reservatsbeslutets förenlighet med mål, planer, program och befintliga verksamheter

Nationella miljömål – God bebyggd miljö

Reservatsbeslutet stödjer det nationella miljömålet *God bebyggd miljö*, vilket innebär att städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en lokalt och globalt god miljö. Natur- och kulturvärden ska tas tillvara och utvecklas.

Promenadstaden – översiktsplan för Stockholm

Reservatsbeslutet är förenligt med ställningstaganden i Stockholms stads översiktliga planering. *Promenadstaden* slår fast att Stockholms stad eftersträvar en hållbar stadsutveckling och anger att stadens grönområden bör utvecklas. Genom stadsutveckling av den centrala staden och i tyngdpunkter i ytterstaden, vilka sammankopplas med kollektivtrafik skapas mer sammanhållna stadsmiljöer.

Följande planeringsinriktningar i *Promenadstaden* är relevanta för naturreservatsbildningen.

- Säkerställ en god tillgång till attraktiva parker och grönområden.
- Värna och utveckla stadens ekologiska infrastruktur.
- Gående och cyklister ska ges goda förutsättningar.
- Fortsätt att öka kunskapen om stadens kulturhistoria och beakta de kulturhistoriska värdena i planeringen.
- Vidareutveckla mötesplatser och målpunkter för rekreation och idrott i park och grönområden.
- Säkerställ behovet av innehållsrika parker, attraktiva offentliga miljöer och stråk.

Stockholms miljöprogram

Naturreservatsbeslutet har stöd i Stockholms miljöprogram 2012-2015, i vilket ett av målen att hållbar användning av mark och vattenområden som har särskild betydelse för den biologiska mångfalden, ska stärkas och utvecklas. Det innebär att funktionen hos den blågröna struktur som är en förutsättning för bevarande av ett rikt växt- och djurliv och därmed robusta ekosystem, och dess tjänster ska bibehållas och utvecklas. I strukturen ingår kärnområden, ekologiskt särskilt betydelsefulla spridningszoner och livsmiljöer för skyddsvärda arter.

Intrång i oersättliga områden ska undvikas och de områden som har högst värden ska skyddas. Skydd enligt miljöbalken bör användas för de högsta värdena. Intrång inom delar som analyserats som kompenserbara inom den oersättliga strukturen, bör minimeras och ersättas.

Skötseln av grön- och vattenområden ska stärka biologisk mångfald, ekosystemtjänster och rekreativa kvaliteter. Otillräcklig, ogynnsam eller felaktig skötsel utarmar på sikt de gröna kvaliteterna. En väl fungerande skötsel är en förutsättning för att bibehålla och utveckla såväl ekologiska som rekreativa värden.

Befintliga detaljplaner

- Pl 3309, Stadsplan från 1947 som förutom parkmark öster om Långsjön, innebär en förlängning av Svartlösavägen intill Långsjön, vilket inte är i enlighet med naturreservatets syfte. Staden har inte för avsikt att bygga den vägen och stadsbyggnadskontoret kommer på sikt att ändra markanvändningen i det området från väg till parkmark. För att naturreservatsbeslutet inte ska strida mot befintlig detaljplan är anläggning av väg enligt gällande detaljplan tillåtet efter tillstånd enligt föreskrift A11.
- Pl 5347, Trafikleden Brännkyrkaleden planlades i en stadsplan 1960 från Snättringe rakt genom hela skogen upp till Älvsjö. Stadsbyggnadskontoret har startat arbete med att upphäva den planen, eftersom den strider mot syftet med naturreservatet.
- Dp 8487 berör endast naturreservatet på en liten yta i den nordöstra delen av området. Planen anger plats för en gångbro över banvallen mellan östra och västra delen av Älvsjöskogen. Naturreservatet försvårar inte genomförandet av planen, eftersom friluftsliv är ett viktigt syfte med naturreservatsbildningen.
- Dp 91097, Skogsområdet Långsjö brink som ligger väster om vägen Korksruven planlades som naturmark 1992. En del av planen upphävs för att möjliggöra parkering på en grusad yta i området.
- Dp 2005-01376 är en liten detaljplan inom Dp 91097 för basstation och mast för telefoni på en höjd i Långsjö brink. Masten och basstationen byggdes 2014.

Intresseprövning och avgränsning

Älvsjöskogens naturreservat tillgodoser en god rekreativ miljö för invånarna i närområdet och är en förutsättning för att långsiktigt bevara och stärka Älvsjöskogens funktion som ett ekologiskt särskilt betydelsefullt kärnområde för biologisk mångfald och som spridningsväg mellan Hanvedenkilen och Bornsjökilen.

Avgränsningen av naturreservatet har utgått ifrån områdets befintliga värden och därefter vägts mot stadens behov av framtida markreserver. Det innebär att naturmarken på den östra sidan av stambanan inte ingår i reservatsbildningen då framtida behov av industrimark, tunnelbana och tunnelbanedepå samt bostadsbebyggelse har prioriterats.

Naturreservatsgränsen följer banvallen i öster och kommungränsen mot Huddinge i söder, fram till Långsjön, vars östra spets ingår i reservatet. Från Långsjön går gränsen för naturreservatet i fastighetsgränserna för bebyggelsen, runt hela skogen fram till banvallen. Avgränsning skapar tillsammans med föreskrifterna och skötselplanen förutsättningar för att värdena avseende rekreation, natur och kultur ska kunna bevaras och stärkas, så att syftena med naturreservatet ska kunna uppnås.

I tätortsnära naturreservat som Älvsjöskogen, ligger ofta bostadsbebyggelse och andra verksamheter i stadsmiljön tätt inpå reservatet. Buller och indirekt påverkan från järnvägen och bostadsområden måste ses som rimliga störningar i Älvsjöskogens naturreservat.

Naturområdet samspelar med bebyggelsen och tillgodoser en god miljö för invånarna i närområdet. Naturreservatsbildningen bevarar långsiktigt områdets natur-, kultur- och rekreationsvärden och stärker Älvsjöskogens funktion som del av ett ekologiskt särskilt betydelsefullt kärnområde med dess spridningsvägar och ekosystemtjänster.

Utbyggnad av stambanan

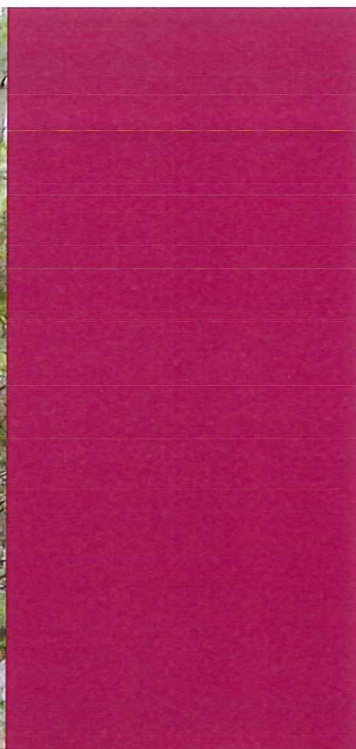
På lång sikt bedömer Trafikverket att kapaciteten på stambanan kan behöva förstärkas genom två ytterligare spår. Eftersom detta ligger långt fram i tiden och man ännu inte vet hur och var de spåren kommer att förläggas, är det inte lämpligt att idag utelämna ett visst naturområde från naturreservatet för utbyggnaden.

Frågan om de nya spårens förläggning och utformning kommer, när det blir aktuellt, att utredas och prövas i särskild ordning. Om det visar sig vid en samlad bedömning av olika intressen att nya spår bör förläggas i naturreservatet, avser staden att justera gränsen så att det nya spårområdet hamnar utanför naturreservatet. Om så blir aktuellt måste sannolikt gång- och cykelvägen intill banvallen flyttas till ett annat läge, i eller utanför naturreservatet.

Hur man överklagar

Sakägare kan överklaga beslutet hos länsstyrelsen i Stockholms län, inom tre veckor från den dag då beslutet publiceras på kommunens hemsida. Så här gör man om man vill överklaga:

- Tala om vilket beslut som överklagas, t.ex. genom att skriva kommunfullmäktiges beslutsdatum och paragrafnummer.
- Tala om varför du anser att beslutet ska ändras och vilken ändring som önskas. Skicka även med sådant som du anser kan ha betydelse för ärendet.
- Underteckna skrivelsen och uppge namn, personnummer, postadress och telefonnummer. Om ombud anlitas kan ombudet underteckna skrivelsen.
- Skicka skrivelsen till Stadsbyggnadskontoret, Box 8314, 104 20 Stockholm. Stadsbyggnadskontoret skickar skrivelsen vidare till länsstyrelsen.

**Skötselplan för
Älvsjöskogens
naturreservat
December 2015**

stockholm.se

Skötselplan för Älvsjöskogens naturreservat
December 2015

Utgivare: Exploateringskontoret
Kontaktperson: Nina Morling
Omslagsfoton: Sonia Wallentinus och Anna Gustafsson

Konsulter:
Conec, Sonia Wallentinus
WSP, Anna Gustafsson

Innehåll

Inledning	4
Beskrivning av områdets värden	6
Områdets grönstruktur	6
Geologi och topografi	9
Kulturvärden	10
Ekologiska värden	13
Rekreativa värden	15
Plandel – beskrivning av skötsel	18
Planens disposition	18
<i>S1 – Större delen av skogen</i>	<i>19</i>
<i>S2 – Berget vid Långsjöbrink</i>	<i>21</i>
<i>L1 – Skog kring bollplanen</i>	<i>21</i>
<i>L2 – Ekskog på gammal slåtteryta</i>	<i>22</i>
<i>L3 – Lövskogen vid Långsjöns strand</i>	<i>23</i>
<i>L4 – Nyligen framröjd ekskog</i>	<i>23</i>
<i>Hö1 – Området där banvaktarstugan låg</i>	<i>24</i>
<i>Y1 – Bollplan</i>	<i>25</i>
Grodlekplatser och anlagd damm	25
Anordningar för friluftslivet	26
Kultur- och fornlämningar	28
Uppföljning och dokumentation	28
Referenser	29
<i>Skrivet material</i>	<i>29</i>
<i>Muntliga referenser</i>	<i>30</i>

Inledning

Älvsjöskogens naturreservat ligger väster om västra stambanan, mellan stationerna Älvsjö och Stuvsta, se figur 1. Naturreservatet är ca 65 ha. Området avgränsas av villabebyggelse i Älvsjö, Långsjö och Huddinge samt av stambanan. Skogen öster om stambanan kallas också Älvsjöskogen, men ingår alltså inte i reservatet.

Figur 1. Älvsjöskogens naturreservat.

Skogen används framförallt som närströvmråde för boende i Älvsjö och Stuvsta. Området går att ta sig till både från Älvsjö station och från Stuvsta station. Det är däremot svårt att ta sig förbi stambanan. Närmaste övergång i norr är via Magelungsvägen (800 m) och i söder genom en undergång vid

Stambanevägen/Kräpplavägen (300 m). Staden utreder tillsammans med Trafikverket möjligheterna att anlägga någon typ av passage för både människor och djur, mellan det planerade naturreservatet och skogen på östra sidan av stambanan.

Trots sin litenhet rymmer skogen flera naturtyper och därmed också ett relativt rikt växt- och djurliv. Den domineras av äldre barrskog med brant topografi. Hällmarkstallskog växer på topparna och granskog och våtmarker i sprickdalarna. I norr ligger en öppen gräsmark med bl.a. en fotbollsplan.

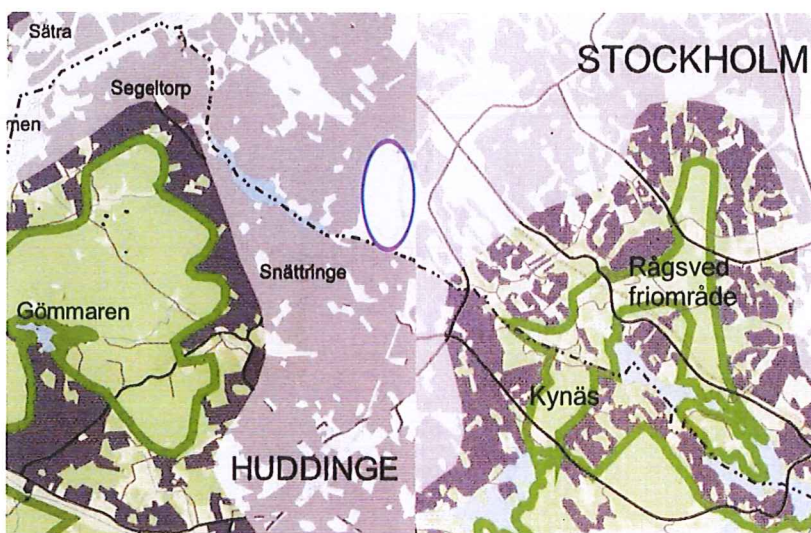
I området kan man möta bland annat rådjur, hare, olika skogslevande fåglar och groddjur. Under våren blandas groddjurens läten och fågelsången med varandra.

Beskrivning av områdets värden

Områdets grönstruktur

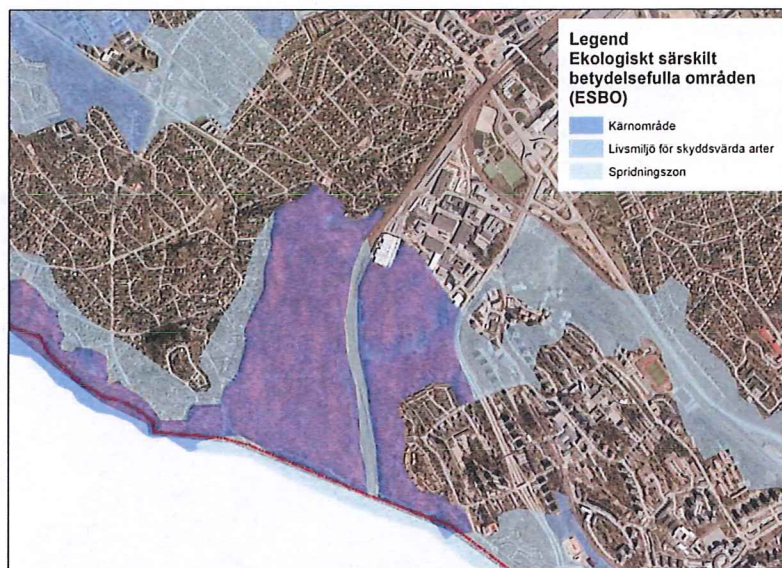
Älvsjöskogen är en viktig del av Stockholms ekologiska infrastruktur. Skogsområdet utgör en del av ekologiskt särskilt betydelsefullt område för biologisk mångfald mellan Bornsjökilens och Hanvedenkilens norra spetsar, se figur 2.

Gömmarens skogsområde i Huddinge (inom Bornsjökilen) ligger bara 1,5 kilometer bort och via skogsområdet öster om stambanan finns en svag förlängning av grönstrukturen till Rågsveds friområde (Hanvedenkilen). Mellan Gömmaren och Älvsjöskogen ligger villaområden och Långsjön, vilket gör att området känns grönt även om det inte är ett regelrätt naturområde.

Figur 2. Bornsjökilen och Hanvedenkilens utbredning med Älvsjöskogens läge markerat med blå cirkel. Regionplane- och trafikkontoret 2004.

Skogens storlek och läge i den sammanhängande grönstrukturen gör att den fungerar som ett kärnområde. Det innebär att flera olika prioriterade arter och artgrupper har förutsättning att klara hela sin livscykel inom området. Från Älvsjöskogen finns möjligheter till spridning av växter och djur via så kallade spridningszoner, se figur 3.

Figur 3. Älvsjöskogen är ett ekologiskt särskilt betydelsefullt område i Stockholms ekologiska infrastruktur. Miljöförvaltningen 2015.

Västra stambanan är en mycket stark barriär både för människor och för många djur, eftersom järnvägsområdet är instängslat. För vissa växter och djur kan dock ett utbyte med skogsområdet öster om stambanan vara möjligt. Villaområdena i Långsjö, Herrängen och Långbro bildar spridningszoner mot väster (som bryts av E4:an) och mot norr med ett tänkbart samband med Solbergaskogen.

Stockholms stad har satt fokus på tre viktiga arter/artgrupper som är indikatorer för en rik biologisk mångfald. Dessa är eklevande insekter (som är knutna till gamla ekar), tofsmes (barrskogsmiljöer) och padda (våtmarker). Genom att skydda miljöer (biotoper) som dessa arter/artgrupper är knutna till, kan man behålla en stor del av den biologiska mångfalden i staden. En biotopkarta finns i figur 10.

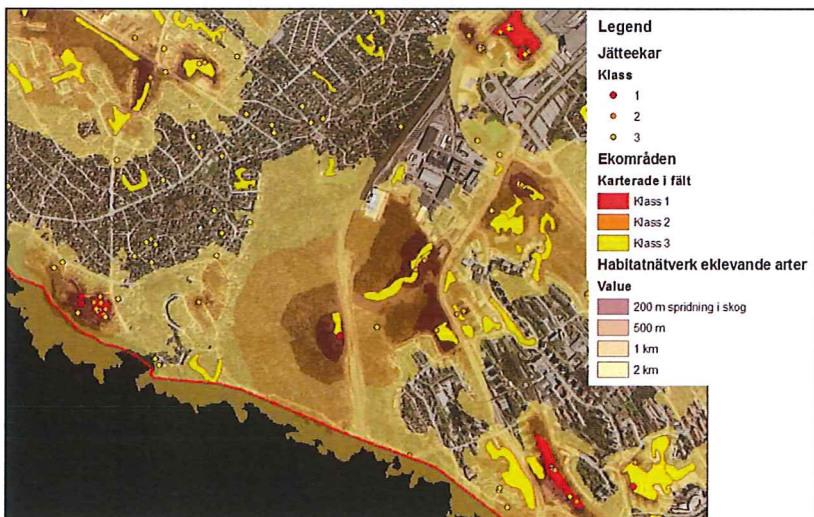
Älvsjöskogen är ett mycket viktigt kärnområde för barrskogsarter, se figur 4. Troligen finns det spridningsmöjligheter till Gömmaren genom de villaområden som ligger mellan Älvsjöskogen och Gömmaren. Västerut finns ett samband till skogsområdet vid Vantörsvägen (kallas ibland Herrängsskogen och syns i kartans översta vänstra hörn).

Figur 4. Habitatnätverk för barrskog. Miljöförvaltningen.

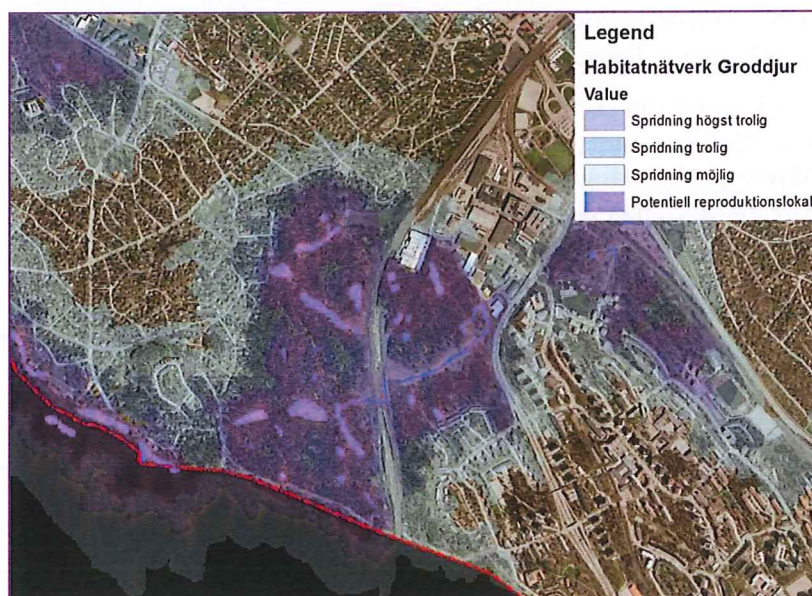
Då det gäller eklevande insekter, se figur 5, finns ett samband mellan ekarna vid Långsjö gård genom skogen öster om stambanan upp mot Älvsjömässan, men även via skogen öster om stambanan och längs Magelungsvägen till Rågsveds friområde. Västerut ser det ut som om sambandet är brutet med Herrängsskogen, men det växer åtskilliga grova ekar i mellanliggande villaområden.

Dessa har inte ingått i ekinventeringen eftersom de ligger på enskild mark, men det är troligt att detta samband sträcker sig ända upp till Solbergaskogen (som ligger strax norr om kartan). För eklevande arter är troligen inte banvallen någon barriär, eftersom de är flygande.

Figur 5. Habitatnätverk för eklevande insekter. Miljöförvaltningen.

Att Älvsjöskogen samt Långsjön är viktiga för våtmarkslevande arter, se figur 6, är väl känt då det finns flera leklokaler för groddjur här (se avsnitt *Ekologiska värden*). Den västra delen av skogen avvattnas till Långsjön. Den ideella föreningen *Älvsjöskogens vänner* ordnar grodvandringar som hjälper grodorna över vägarna till leklokaler vid Långsjön eller i Älvsjöskogen. Även små vägar kan ta död på en relativt stor andel av populationen vid vandringarna annars. Troligen fungerar järnvägen som en barriär österut även om en stor del av avvattningen sker åt detta håll.

Figur 6. Habitatnätverk groddjur. Miljöförvaltningen. (OBS att Vårgårdadammen saknas på denna karta.)

Geologi och topografi

Älvsjöskogen är ett höglänt område, där berggrunden går i dagen på flera ställen. Mellan de markanta topparna löper smala sprickdalar som är fyllda av morän och som på några ställen även täcks av torv som sentida sjöar/våtmarker har lämnat efter sig. Berggrunden består av sedimentgnejser.

Den högsta toppen i Älvsjöskogen ligger på 69 meter över havet (m.ö.h.) och hittas i södra delen av skogen. Men det finns flera toppar i denna del som är mer än 60 m.ö.h. På bergstopparna har moränen och de lösa avlagringarna svallats bort eftersom topparna var öar i ett öppet hav efter senaste nedisningen (jämför med ytterskärgården idag). De första topparna stack upp för ungefär 9000 år sedan.

I norra delen finns en sprickdal (idrottsplatsen) som är täckt av glaciallera. Den avsattes när Östersjöbäckenet var en issjö som sträckte sig in över skogen. Denna dalgång har som lägsta punkt 26 m.ö.h. och här drog sig havet inte undan förrän för ca 5 000 år sedan.

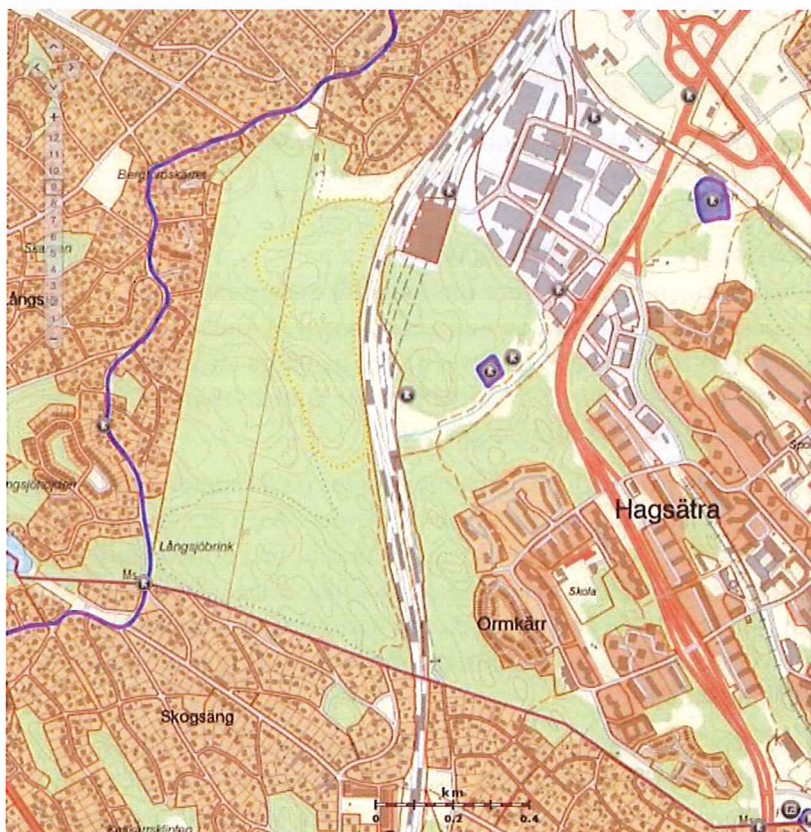
Kulturvärden

Stora delar av Älvsjöskogen ligger högt, ca 50-60 m.ö.h., och människor kan ha funnits i området redan under stenåldern. Trots detta finns inte många kända fornlämningar i området, se figur 6. En förnyad arkeologisk inventering görs i området under 2015.

Älvsjöskogen har länge varit ett hinder, där den kuperade skogen har bildat en stark barriär. Skogen har rest sig som en skogsridda sedd från sprickdalen som går från Långsjön till Rågsveds friområde, med Långsjön som en begränsning i framkomligheten i väster och de sankna områdena kring Brännkyrka sjö som en begränsning i öster.

Strax väster om skogen finns rester av Göta landsväg, se figur 7, som här har samma sträckning som nuvarande Långsjövägen, Myrvägen och längre söderut Korkskruven. Denna väg utgjorde Stockholms enda landförbindelse söderut till kontinenten ända in på 1600-talet. Korkskruven, som landsvägen uppför backarna vid Långsjöbrink kallas, ger en uppfattning hur brant det är. Vid kommungränsen står en gränstavla i järn.

En liten röd stuga ligger intill parkeringen vid Korkskruven. Huset förvaltas av Fastighetskontoret, men har stora renoveringsbehov, och står idag oanvänd.

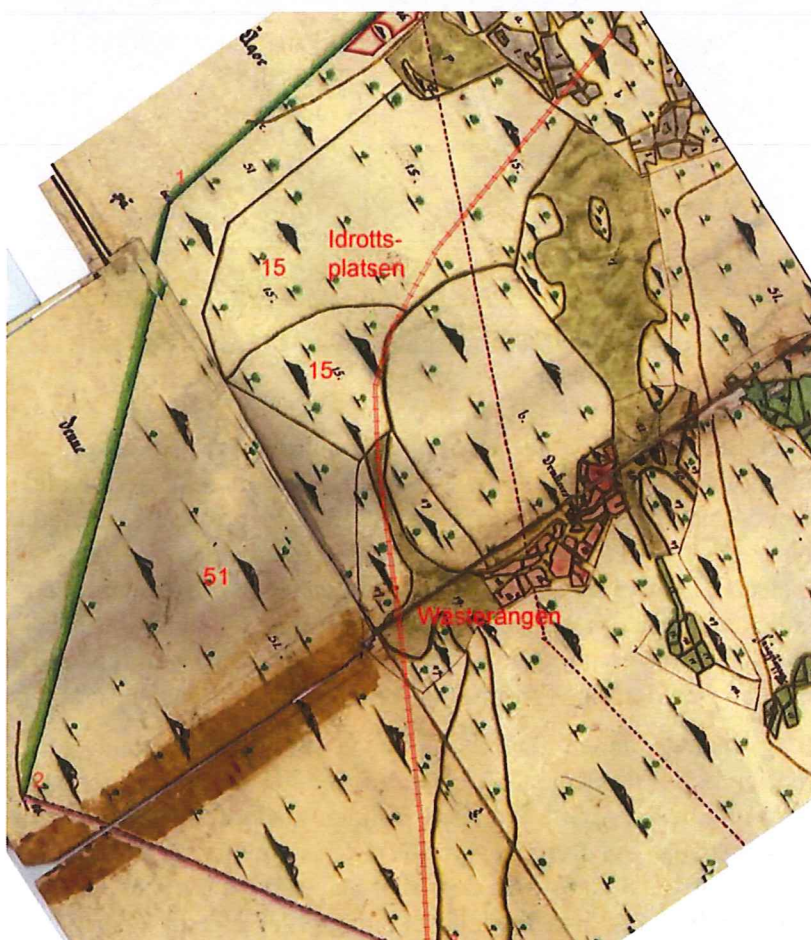

Figur 7. Fornlämningar i området. Utdrag från Fornsök, Riksantikvarieämbetet.

På en karta från 1712, se figur 8, kan man se att Wästerängen brukades som slåtteräuge (mossblandad hårdvall). Wästerängen ligger idag huvudsakligen öster om järnvägen, men en liten del sträckte sig även in i Älvsjöskogen. Det är det område där vi idag hittar ett antal kraftiga ekar. Förekomsten av ek, några med ganska vida kronor, indikerar ett tidigare ängsbruk, liksom de fåtaliga förekomsterna av hassel.

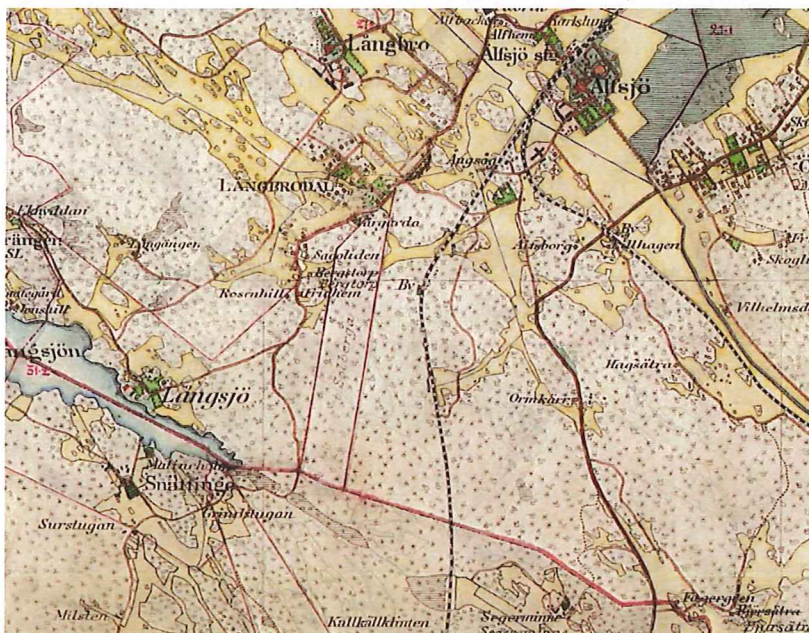
Under slutet av 1800-talet odlades nästan alla ängsmarker i stockholmstrakten upp till åker. Marken väster om järnvägen fick istället växa igen eller övergå till betesmark, eftersom det troligen var svårt att ta sig över järnvägen med jordbruksredskapen.

Den norra delen av skogen kring idrottsplatsen (nummer 15 i figur 8) var på 1700-talet en skogsbeväxt hästhage som knappt kunde föda 4 hästar under halva sommaren. Den södra delen av skogen (nummer 51) var skog och utmarker som bestod av bergig mark som dels var uthuggen och dels ansatt av skogsbrand. En del klen virke fanns dock och skogen gav knappt mulbete.

Figur 8. Geometrisk karta över Älvsjö säteri från 1712 med ungefärlig sträckning av stambanan ifylld i rött. Lantmäteriets historiska kartdatabas.

Järnvägen (Västra stambanan) som förbinder Göteborg med Stockholm, öppnades 1862 och sträckningen ligger relativt nära Göta landsväg, men något längre österut där terrängen är flackare - en nödvändighet för järnvägen. I norra delen av reservatet fanns en banvaktarstuga, se figur 9. Stugan fanns kvar till tiden kring andra världskriget. Området kring järnvägen blev mycket populärt som bostadsort, särskilt för många järnvägsarbetare, i samband med att Älvsjö gård styckade tomter i början av 1900-talet. Där växte villasamhällena vid Älvsjö och Långsjö fram.

Figur 9. Häradscharta från början av 1900-talet. Lantmäteriets historiska kartdatabas.

I och med att det flyttade in en ung befolkning i Älvsjö växte idrottsintresset och i slutet av 20-talet fick idrottsrörelsen använda den öppna marken i norra delen av skogen. Det officiella namnen blev *Älvsjö provisoriska idrottsplats*, men sedan den nya idrottsplatsen blev klar fick den istället heta *Gamla idrottsplatsen*, men kallades *Farmen*. Här bedrevs friidrott och spelades fotboll och 1934 invigdes en hoppbacke. Den revs på 50-talet, men fundamenten från den finns fortfarande att beskåda på platsen.

Idag används planen för fotbollsträning och för icke organiserad motion och lek. Älvsjö AIK brukar de byggnader som ligger strax intill och bedriver café vid vissa tävlings- och träningstillfällen. En dansbana som drevs av Älvsjö AIK har funnits väster om idrottsplatsen, men revs då den hade placerats på kyrkans mark där "syndig dans" inte borde förekomma. Idag återstår endast fundamenten.

Den västra delen av skogen ägdes av Solberga prästgård och är ännu i Svenska kyrkans ägo. (I samband med naturreservatsbildningen kommer Stockholms stad att köpa marken.)

Ekologiska värden

Dagens vegetation kännetecknas av urbergsknallar med gles hållmarkstallskog och dalgångar med frodigare tall- eller granskog. Insprängt växer ekar i anslutning till den tidigare odlade jorden bl.a. på de låglänta markerna i anslutning till dalgången på östra sidan av järnvägen (Wästerängen). Dessutom finns våtmarksstråk med björk, klibbal och ibland gran.

En stor del av skogen är s.k. impediment, alltså skogsmark med så låg produktivitet att man inte ska avverka. Då skogen dessutom är mycket kuperad, särskilt södra delen har troligen aldrig särskilt mycket skog avverkats och något modernt skogsbruk har därför aldrig bedrivits här. Det har medfört att stora delar av skogen har naturskogskaraktär med en stor andel gamla och döda träd, både liggande (lågor) och stående (högstubbar), och har därmed ett högt ekologiskt värde. Skogen har brukats som hagmark som tidigare nämnts, men man kan tänka sig att de mer otillgängliga delarna har varit ointressanta för djuren, därför finns det inte några påtagliga spår av betesdrift i stora delar av skogen. Vid idrottsplatsen, är det dock troligare att det betats aktivt under en tid.

Hans Norelius har undersökt fågelfaunan i området 2007 (Norelius 2007). I Älvsjöskogen häckar många barrskogsfåglar som spillkråka, kungsfågel, grå flugsnappare, talltita, svartmes och tofsmes. Här har också duvhöken sitt bo men jaktmarkerna kan sträcka sig långt utanför.

Rödlistade arter - Rödlistning är en bedömning av risken att enskilda arter dör ut. Kategorierna Nationellt utdöd (RE), Akut hotad (CR), Starkt hotad (EN), Sårbar (VU), Nära hotad (NT) eller Kunskapsbrist (DD) benämns rödlistade. De rödlistade arter som kategoriseras som endera CR, EN eller VU benämns också som hotade.

Mindre hackspett (som är en rödlistad art, kategori *nära hotad* NT), entita, rödhake och rödvingetrast uppskattar de många våtmarkerna som finns i området. I de risiga rotvältorna kan gärdsmygens bon hittas. Att det växer fruktträd i villaträdgårdarna kring skogen är något som tilltalar stenknäcken. De vanligaste häckfåglarna i skogen är koltrast, lövsångare, kungsfågel, blåmes, talgoxe, nötväcka och bofink. Där skogen får ett inslag av löv kan grönsångarens vackra sång bidra till fågelkören. Andra fåglar som häckar i skogen är sparvhök, gröngöling, större hackspett, trädpiplärka, rödstjärt, björktrast, taltrast, trädgårdssångare, svarthätta,

svartvit flugsnappare, trädkrypare, nötskrika, skata, kaja, kråka, korp, stare, grönfink, steglits, grönsiska och gulspurv. Det kan också nämnas att kattuggla häckade i skogen öster om stambanan 2008 och utnyttjar troligen Älvsjöskogen som jaktmark.

Flera olika groddjurslokaler hittas i Älvsjöskogen och i dess närhet (Södertörnsekologerna 2009). I Älvsjöskogen finns groddjurslek i Vårgårdadammen och i stora Alkärret (kallas Bergtorpskärret lokalt) (mindre vattensalamander och vanlig groda). Stora Alkärret kan dock torka ut under torrår. Vårgårdadammen ligger vid Vårgårdavägen och har mycket stor betydelse för groddjurspopulationen i reservatet. Vid Korksruven anlades en ny damm under 2013, intill ett befintligt alkärr. I april 2015 hittades romklumpar av vanlig groda i den västra delen av alkärret.

I Långsjön har vanlig groda och vanlig padda påträffats vid tre lokaler. Mindre vattensalamander och åkergroda har endast påträffats i norra delen av sjön. Strax öster om Långsjön finns en liten dagvattendamm där vanliga groda, vanlig padda och mindre vattensalamander leker. Övervintring av groddjur sker sannolikt i skogsområdena. Även öster om stambanan förekommer groddjurslek. Staden har nyligen anlagt en groddjursdamm även här.

Vid en inventering av Andersson (2012) hittades inte mindre än 14 rödlistade eller sällsynta s.k. signalarter som är knutna till olika värdefulla miljöer med god tillgång till gamla träd och död ved. Inte så långt från villaområden har svavelticka *Laetiporus sulphureus* hittats, vilken är en mindre vanlig ticka som när den växer på gamla ekar signalerar lite högre värden. Ekticka *Phellinus robustus* (nära hotad, NT) växer på levande oftast gamla ekar och har hittats på en relativt liten ek i södra delen.

Stor aspticka *Phellinus populicola* (nära hotad, NT) växer på levande träd. Svampen visar på skyddsvärda biotoper dominerade av asp. Hasselticka *Dichomitus campestris* är en signalart för lundar med höga naturvärden. Den växer på grova hasslar i områden som har en lång kontinuitet. Området är den gamla slåtteryta väster om järnvägen som troligen övergavs i och med att järnvägen kom (Wästerängen).

Vedtrappmossa *Anastrophyllum hellerianum* (nära hotad, NT) är en mossa som växer på död ved i främst gammal granskog. Den lever på död murken ved av gran och tall. Ullticka *Phellinus ferrugineofuscus* (nära hotad, NT) är en nedbrytare i liggande, grova stammar av gran i gammal granskog och förekommer i äldre skogar med naturskogskaraktär. På sina ställen finns också gnagspår av granbarkgnagare *Microbregma emarginatum*. Detta hittas framförallt i äldre granskog.

Tallticka *Phellinus pini* är en rödlistad art (nära hotad, NT). Arten är parasit på gamla levande tallar. Fruktkropparna visar sig först på tallar som är 100-150 år eller äldre. Arten är en signalart för gamla träd och utnyttjas i bl.a. skogsinventeringar. Vintertagging

Irpicodon pendulus (nära hotad, NT) är en vedrötande svamp som bara växer på döda eller döende äldre tallar.

Motaggsvamp *Sarcodon squamosus* (nära hotad, NT) är en marklevande svamp som hittas bland hållmarker och vitlavar.

Reliktbock *Nothorhina muricata* är en rödlistad skalbagge (nära hotad, NT) som utvecklas inne i den tjocka skorparken på mycket gamla, levande och solexponerade tallar. Ofta utnyttjas träd som under längre tid stått fritt och öppet ute i det öppna landskapet. Angreppen återfinns på solsidan av stammen från marknivå och upp till tre, fyra meters höjd som ofta får en karaktäristisk guldgul färg i barkfårorna. Av spåren man hittar efter bocken går det dock inte att avgöra om angreppen är färska eller inte.

Mörk husmossa *Hylocomiastrum umbratum* är en mossa som främst förekommer i blockig och fuktig löv- och granskog. Arten är kalkskyende. Rödgul trumpetsvamp *Cantharellus lutescens* växer också på fuktig mark, gärna i barrskog som är kalkgynnad. Båda arterna hittades inte så långt från varandra.

Rekreativa värden

Älvsjöskogen är mycket populär bland de närboende och skogen utnyttjas flitigt. Skogen är däremot inte helt lätt att hitta till för dem som inte är bekant med området. Flera av entréerna i området är undanskymda. Järnvägen upplevs som en barriär för åtkomsten från öster. Parkeringsmöjligheterna är inte så stora i området, men några parkeringsplatser finns vid Klubbevägen och fler kommer att anordnas vid Korkskruven under 2015. Några parkeringsplatser är för besökare med handikapparkeringstillstånd.

I Älvsjöskogen ligger som tidigare nämnts en enkel idrottsplats i norra delen av området, vilken är välbesökt. I skogen finns två belysta motionsspår som stadsdelsnämnden ansvarar för. Spåren är 1 800 meter respektive 3 800 meter långa. Upprustning av det korta elljusspåret samt tillkomst av belysning på den längre slingan, har tillsammans med anläggandet av den belysta anslutningsstigen från Bergtorpsstigen, inneburit en markant ökning av antalet besökare. Tillgängligheten för äldre, barnfamiljer och motionärer har förbättrats, vilket gör att bredden i nyttjandet är stor.

Klubbhuset vid idrottsplatsen används som tidigare nämnts av Älvsjö AIK. Valborgsbrasa anordnas sedan mycket lång tid tillbaka på Älvsjö gamla IP och lockar varje år många besökare.

Flera spontana stigar går genom området. Skogen har även en stark vildmarkskänsla (naturskogskaraktär), med den gamla barrskogen och det kuperade landskapet som inbjuder till omväxlande promenader med stor skogskänsla (större skogsområde). Det finns flera rastplatser med eldstäder i skogen, se figur 10. Eftersom skogen är så pass stor är det lätt att finna ro och ostördhet i

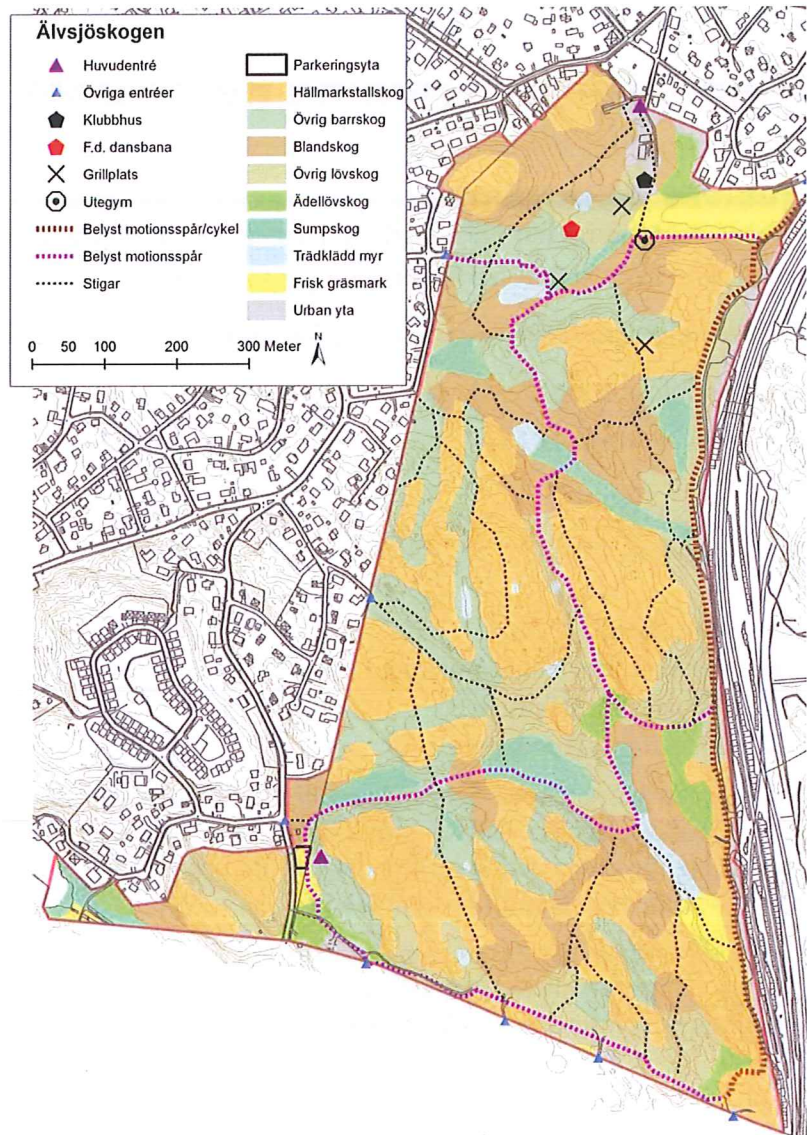
skogen. En särskild vägledning till dessa rofyllda platser är under framtagande under 2015 (Guide till tystnaden).

Möjligheten till spontan naturlek är också stor i området. Även under vinterhalvåret har skogen ett stort värde med skidspår och pulkaåkning. På Långsjön plogas en bana under snöiga isvinter så att skridskoåkning även är möjligt under sådana år.

Det finns flera aktiva föreningar i området. *Älvsjöskogens dag* anordnas av Älvsjö miljöråd i samverkan med ett femtontal olika föreningar. Denna dag har anordnats ett flertal år och vänder sig med olika aktiviteter till familjer.

Föreningen *Rädda Långsjöns grodor* anordnar kvällsvandringar under våren där man hjälper grodor över vägarna till sina lekplatser. Verksamheten har pågått sedan 2005 och omfattar även informationsspridning och opinionsbildning avseende groddjurens utsatta situation. Skogen är ett viktigt övervintringsområde för groddjur som riskerar att bli överkörda på vägen ner till Långsjön. Lekplatser för groddjur finns också i våtmarker och dammar i skogen, som tidigare nämnts. Föreningarna *Älvsjöskogens vänner* och *Rädda Långsjöns grodor* har tagit fram informationsmaterial som bl.a. har delats ut till närboende.

Sedan 2008 bedriver Naturskyddsföreningen naturguidning i området. Naturguidningen vänder sig till allmänheten och guiderna är utbildade biologer/biogeovetare. Två olika naturguidningar finns för Älvsjöskogen.

Figur 10. Biotoper, stigar m.m. i Älvsjöskogen.

Plandel – beskrivning av skötsel

Planens disposition

I denna del beskrivs hur olika markområden och anordningar för friluftslivet samt kultur- och fornlämningar ska skötas.

Till skötselbeskrivningen av markområdena hör en skötselkarta.

Markområdena är uppdelade i fyra kategorier:

- * Barr- och blandskog (S)
- * Lövskog (L)
- * Halvöppet (Hö)
- * Aktivitetsytor (Y)

Dessutom finns:

- * Grodlekplatser och anlagd damm
- * Anordningar för friluftslivet
- * Kultur- och fornlämningar

För några av kategorierna finns dels generella riktlinjer, dels särskilda skötselåtgärder för specifika ytor. Varje yta har en beteckning för kategori och ett löpnummer. Beteckningen S1 står alltså för Barr- och blandskogsområde 1.

Denna skötselplan ger de övergripande riktlinjerna för reservatets skötsel. En mer detaljerad skötselplan för planering av områdets förvaltning tas fram av stadsdelsförvaltningen.

Figur 11. Skötselkarta

S1 – Större delen av skogen

Beskrivning

Större delen av Älvsjöskogen består av branta berg och markerade sprickdalar. Området är avskärmat från banvallen med ett gunnebstängsel. Hällmarkstallskog dominerar på topparna där hällen sticker fram. På flera ställen stupar hällarna brant och endast lite mossor och/eller stensötar klänger sig fast vid stenarna. Där moränen har samlats i branterna växer barrskog med ett stort inslag av gran. I kärrmarkerna nere i svackorna dominerar lövskog, oftast al och björk. På några ställen i skogen och längs banvallen hittas uppslag av asp eller björk som nu vuxit sig stora. Groddjur leker i Alkärrret och i Vårgårdadammen vid Vårgårdavägen. En ny groddamm om 40 m² grävdes intill ett befintligt alkärr vid entrén vid Korkskruven under 2013. I april 2015 påträffades groddrom där för första gången.

Större delen av skogen kan klassas som s.k. impediment (berg eller myr) där inget skogsbruk ska bedrivas ens i en produktions-

skog. Troligen har man endast plockhuggit enstaka träd här och där p.g.a. svårtillgängligheten, varför skogen idag har naturskogs-karaktär med en hög andel död ved. Detta märks även på det stora antal rödlistade arter som har hittats inom området. Talticka *Phellinus pini* (nära hotad, NT) finns rikligt förekommande i hällmarkstallskogen, men där har även svampen vintertagging *Irpicondon pendulus* (nära hotad, NT) hittats på flera ställen, samt spår av reliktbock *Nothorhina muricata* (nära hotad, NT) på ett ställe. Motaggschamp *Sarcodon squamosus* (nära hotad, NT) finns noterad från en lokal.

I de mer fuktiga dalgångarna har ullticka *Phellinus ferrugineofuscus* (nära hotad, NT) och vedtrappsmossa *Anastrophyllum hellerianum* (nära hotad, NT) hittats på lågor på varsin lokal. Mörk husmossa *Hylocomiastrum umbratum* och rödgul trumpetschamp *Cantharellus lutescens* har hittats på varsitt ställe i en fuktig dalgång, den ena kalkskyende och den andra gynnad av kalk eller mineralrik mark. Detta visar att förhållandena kan variera snabbt i området.

Men även några ovanliga arter knuta till lövträd finns i området. Stor aspticka *Phellinus populicola* (nära hotad, NT) finns i en smal sprickdal. Denna miljö (blockrik skogsmark) är troligen en mycket ursprunglig miljö för aspar så aspbeståndet kan ha en mycket lång kontinuitet. I södra delen växer ekticka *Phellinus robustus* (nära hotad, NT) på en relativt liten ek. Nära villaområdena i väster står en ek med en svavelticka *Laetiporus sulphureus* som när den växer på äldre ek har ett bra signalvärde.

Funktion

- Viktig för den biologiska mångfalden då skogen har stora naturskogs-kvaliteter knuten till barrskogsmiljöer. Gammal granskog är mycket ovanlig i Stockholms stad.
- Ett viktigt område för groddjur, med både lekplatser och lämpliga landmiljöer för födosök och övervintring.
- Stort rekreativt värde med skogs- och vildmarkskänsla och flera rofyllda platser.

Mål för området

Låta området utvecklas fritt så att naturskogs-kvaliteterna ökar ytterligare. Ta undan nedfallna träd vid stigar vid behov och lägga dem åt sidan, se vidare under *Anläggningar*.

Mot banvallen bör ett så tätt träd- och buskskikt som möjligt finnas varför det är naturligt att även här låta skogen utvecklas fritt.

Åtgärder

Inga, förutom vid stigar och rastplatser, se *Anläggningar*.

S2 – Berget vid Långsjöbrink

Beskrivning

Brant berg bevuxet med hällmarkstallskog. På höjden har en mobilmast nyligen etablerats. Tallticka *Phellinus pini* som är rödlistad (nära hotad, NT) har hittats i området. Detta berg påminner i karaktären om den övriga skogen och har framförallt en viktig funktion för att binda samman Älvsjöskogen med Långsjön. Om inte landsvägen Korkskruven delat skogen hade detta varit en naturlig del av övrig skog i Älvsjöskogen (S1).

Funktion

- Bildar ett viktigt kärnområde för barrskogslevande fåglar (tillsammans med S1) och skogsområdet är en viktig spridningslänk för eklevande insekter till Långsjön och dess omgivningar.
- Delar av området kan ha betydelse för groddjur. De allra brantaste partierna besöks troligen inte. Men sluttningar, särskilt där det finns stenblock, kan vara viktiga övervintringsplatser för Långsjöns groddjur.

Mål för området

Låta området utvecklas fritt.

Åtgärder

Inga.

L1 – Skog kring bollplanen

Beskrivning

En relativt tät skog växer kring bollplanen. Till stora delar är skogen lövdominerad, antagligen beroende på att skogen tidigare har varit mer öppen. Norr om fotbollsplanen växer ekar. På sydsidan av bollplanen fanns tidigare en hoppbacke, där fundamenten fortfarande är kvar. Strax intill ligger idag en pulkapacke i den branta sluttningen. I skogskanten i väster låg tidigare en dansbana, där nu bara fundamenten står kvar. Strax intill klubbstugan finns en rastplats med eldstad. Området är mycket välbesökt inte bara för idrottsaktiviteter utan även av t.ex. förskolebarn och kan betecknas som huvudentrén till skogen.

Funktion

- Viktigt område för friluftaktiviteter.

Mål för området

Skapa en öppen brynskog, särskilt i soliga lägen i norr och väster, med samlingsplatser och som inbjuder till aktiviteter.

Åtgärder

Ekarna gynnas och kring större ekar samt runt äldre, grov tall hålls relativt öppet (hassel och andra blommande och bärande buskar bör dock gynnas). I de mer igenväxta partierna med björk och asp avverkas flertalet träd. Några träd får dock stå kvar, något som bidrar till att hålla efter slyuppslag. Successivt kan skogen få ett mer halvöppet utseende med parkkaraktär (hagmarksliknande). Detta återskapar hur skogen kan ha sett ut vid sekelskiftet.

L2 – Ekskog på gammal slåtteryta

Beskrivning

Detta område har varit en slåtteräng som fick växa igen i samband med att dalgången öster om stambanan odlades upp. Här växer ek och hassel med inslag av björk, asp och gran. Under en period har området kanske betats, men fram tills nyligen genomförda skötselinsatser har området varit relativt tätt med bl.a. fuktlövskog på blötare partier. En jätteek och flera relativt stora ekar växer i området, som fyller en viktig funktion i stadens ekhabitatnätverk, se figur 4. Att området har en lång kontinuitet med hassel visar den hasselticka (*Dichomitus campestris*) som har hittats i området.

Träden är delvis i dålig kondition och det fanns vid inventeringstillfället ett akut behov av röjning kring dem, för att öka ljusinsläppet. Stadsdelsförvaltningen utförde röjningen under 2014, så att ekarna och hasseln nu står fritt.

Funktion

- Området har en viktig funktion i ekhabitatnätverket.
- Ek- och hasselmiljön utgör ett trevligt inslag i den i övrigt barrskogsdominerande skogen och ökar dessutom den biologiska mångfalden.
- Miljö som kan användas pedagogiskt för att beskriva slåtterns betydelse förr och förändring av människans villkor i samband med järnvägens framväxt och jordbrukets utveckling.

Mål för området

Bevara resterna av ett slåtteränge med ek och hassel från igenväxning (längre än utan skötsel).

Åtgärder

Röja bort all gran under större ekar, men även lövträd som riskerar att växa upp i ekkronorna. Under vintern 2014-2015 har en första större skötselinsats genomförts i området, med bortröjning av gran och en del lövträd som har konkurrerat med större ekar. För att förhindra slyuppslag på grund av det ökade ljus-

insläppet behöver området ses över under närmaste åren. Hassel och bärande buskar (som t.ex. rönn och skogstry) lämnas. I de fuktiga partierna, där ek saknas, kan träd och rotvältor m.m. lämnas utan åtgärder. I denna del har skogen redan återtagit den forna ängen.

L3 – Lövskogen vid Långsjöns strand

Beskrivning

Nedanföör berget vid Långsjöbrink växer en lövskog som dels består av ett antal ekar, som står längs kanten till den öppna gräsmattan, men också av fuktlövskog intill Långsjön. Här dominerar glasbjörk och al. År 2007 byggdes här en damm som är ca 45 m² och ca 1 meter djup. Denna damm är anlagd som groddamm och samlar upp dagvatten från intilliggande områden. Dammen håller vatten året runt och här har konstaterats lek av vanlig groda och padda, samt mindre vattensalamander.

Funktion

- Område viktigt för den biologiska mångfalden, framförallt för groddjur.
- Dammen ger en viss rening av dagvatten.
- Ekarna spelar en viktig roll i ekhabitatnätverket för att knyta samman Älvsjöskogens ekar med ekar vid Långsjö gård.

Mål för området

Miljö som även i fortsättningen är viktig för den biologiska mångfalden och som uppfattas positivt av besökare vid Långsjön.

Åtgärder

Röjning kring ekar så att de inte blir inväxta av andra träd. Det bör alltså vara fritt från uppväxande träd åtminstone under kronorna, men gärna även en bit utanför. Kring dammen gallras så att solljuset når ner, idag är dammen alltid skuggad. Dammens funktion kontrolleras och åtgärdas vid behov.

L4 – Nyligen framröjd ekskog

Beskrivning

Den södra delen av detta område har varit slätteräng innan stambanan anlades. Hela området har troligen betats efter det under en period, men har sedan växt igen med björk, asp och gran. Under 2014 röjde stadsdelsförvaltningen området, så att bara ekarna och någon enstaka större asp och björk lämnades kvar. Flera relativt stora ekar växer i området, och kan på sikt fylla en viktig funktion i stadens ekhabitatnätverk, se figur 4.

Funktion

- Området kommer på sikt att få en viktig funktion i ekhabitatnätverket.
- Ekmiljön utgör ett omväxlande inslag i den i övrigt barrskogsdominerande skogen och ökar dessutom den biologiska mångfalden.
- Miljö som kan användas pedagogiskt för att beskriva slåtterns betydelse förr och förändring av människans villkor i samband med järnvägens framväxt.

Mål för området

Bevara resterna av ett slätteränge med ek från igenväxning (längre än utan skötsel). Gynna ekarna längs med banvallen så att det blir en fin lundmiljö intill gång- och cykelvägen.

Åtgärder

Röja bort all gran under större ekar, men även lövträd som riskerar att växa upp i ekkronorna. Hassel och bärande buskar (som t.ex. rönn och skogstry) lämnas. I de torrare partierna på hällmark, där tall och ek dominerar, görs röjningen försiktigt och mer sällan.

Hö1 – Området där banvaktarstugan låg

Beskrivning

I norra delen av naturreservatet fanns en banvaktarstuga på 1800-talet, vilken revs omkring andra världskriget. Sedan dess har tomtmarken lämnats utan åtgärder. Området där banvaktarstugan tidigare låg har varit på väg att växa igen, men under vintern 2014-2015 har skötselinsatser genomförts i området med bland annat slyröjning, men ännu syns att det är gammal tomtmiljö, eftersom där finns syrener, äppelträd och andra trädgårdsväxter.

Funktion

- Ett område som har en viktig pedagogisk funktion för att berätta om livet vid en banvaktarstuga.
- Utöka den biologiska mångfalden i området med en miljö som är en kontrast till den omgivande skogsmiljön.

Mål för området

Bibehålla torpmiljön.

Åtgärder

För att igenväxningen ska gå så långsamt som möjligt bör området hållas rent från sly. Detta bör göras genom slyröjning minst vart femte år, kanske något oftare nu i början när ljusinsläppet har ökat efter röjningarna vintern 2015. En annan möjlighet är slätter varje år, som kan återskapa den gamla miljön

bättre. Det är dock viktigt att gamla trädgårdsväxter som fruktträd, blommor m.m. sparas.

Det är också värdefullt om en officiell skylt sätts upp som berättar om banvaktarstugan och dess funktion.

Y1 – Bollplan

Beskrivning

Gräsplanen, Gamla Älvsjö IP, används av Älvsjö AIK för fotbollsträning. Föreningen bildades redan 1915 och fotbollsplanen var Älvsjö AIK's hemmaplan från början av 1930-talet och kallades då *Farmen*. Föreningen är en av Stockholms största fotbollsföreningar och har stor ungdomsverksamhet. Älvsjö AIK's orienteringsklubb har ett klubbhus och ungdomsträning här. Intill ången står två förvaringsbodar.

Valborgsmässoafton brukar firas här med majbrasa och aktiviteter.

Funktion

- Fotbollsplan, förvaringsbodar och klubbstuga.
- Plats för Valborgsmässofirande

Mål för området

Fotbollsträning, orienteringsverksamhet och vid övriga tider öppen för fri lek. De s.k. *Röda bodarna*, Älvsjö AIK:s klubbhus och området runt omkring kan få en breddad användning för förskolor, skolor, föreningar m.fl. och kan utvecklas till en huvudentré till naturreservatet, med information och möjligheter att äta medhavd matsäck i någon form av väderskydd.

Åtgärder

Gräsklippning. Uppstädning efter Valborgsfirandet.

Grodlekplatser

Inom reservatet finns flera lekplatser för groddjur, varav de fyra viktigaste beskrivs nedan och på skötselkartan i figur 10.

1 Långsjöns strand

Vid Långsjöns strand i område L3 leker vanlig padda längs stranden. Innanför stranden finns även en anlagd damm för groddjurslek som samlar upp dagvatten från områdena intill.

I dammen har konstaterats lek av vanlig groda och padda samt mindre vattensalamander.

Kring dammen bör viss röjning ske, så att solljus kommer ner till vattnet, men ett trädsikt bör dock finnas kvar för vandrande skugga. Strandskogen behålls vid Långsjön.

2 Korkskruvsdammen

En damm på ca 40 m² byggdes 2013 strax norr om entrén vid Korkskruven, som en del av ett befintligt alkärr. Våren 2015 hittades för första gången några klumpar med rom från vanlig groda i den västra kanten av alkärret.

Ett trädsikt som ger möjlighet till vandrande skugga bör omgärda dammen.

3 Bergtorpskärret (Stora Alkärret)

I Älvsjöskogen leker mindre salamander och vanlig groda i ett alkärr i skogen. Vissa år torkar kärret ut.

Om det går att hindra att kärret torkar ut skulle det gynna groddjurspopulationen i området.

4 Vårgårdadammen

En damm finns i berghällen i den nordvästra kanten av naturreservatet. Här leker vanlig groda och mindre vatten-salamander.

Ett trädsikt som ger vandrande skugga bör omgärda dammen.

Anordningar för friluftslivet

Generella riktlinjer

Skötselåtgärder som gynnar friluftslivet är inarbetade i skötselområdena, men här följer åtgärder för särskilda anordningar för friluftslivet.

Hundar i naturreservatet - Hundar måste vara kopplade i naturreservatet. En hundrastgård är föreslagen att anläggas i reservatet. Inför inrättandet av naturreservatet har tre alternativa platser bedömts som lämpliga att utreda vidare. Den första är en halvöppen gräsmark vid Korkskruven. Där behöver särskild hänsyn tas till områdets funktion för grodvandring ner mot Långsjön. Den andra är en öppen tallskog väster om bollplanen. Där behöver särskild hänsyn tas till andra reservatsbesökare och behov av andra anläggningar för friluftslivet, t ex skärmtak och anordnade rastplatser. Den tredje platsen är vid entrén vid Herr Göstas väg. Placeringen utreds av stadsdelsförvaltningen i samråd med miljöförvaltningen.

Trädfällning - För varje skötselområde och i riktlinjerna för naturtyper står vad som gäller för trädfällning. Utöver det kan det vid vissa tillfällen finnas risk för personskador eller skador på byggnader vid vägar, parkvägar och fastigheter om ett träd eller större grenar riskerar att falla ned. Då kan det vara nödvändigt att fälla trädet. Nedtagna stammar och större grenar lämnas som död ved i skogen. Idag råder brist på död ved i skogen, vilket är en

viktig resurs för biologisk mångfald, som hemvist för många insekter, mossor och svampar. Även skötsel av fornlämningar kan innebära trädfällning. Det är dock viktigt att detta görs på ett sådant sätt att inte fornlämningarna skadas. Särskilt samråd kan i så fall krävas med länsstyrelsen som är tillsynsmyndighet för kultur- och fornlämningar.

Grill- och sittplatser samt utegym - Anordningarna kontrolleras årligen och trasiga delar byts ut. Möjlighet finns att utöka både antalet och storlek på t.ex. utegym. Särskilt anordnade grill- och sittplatser för personer med funktionsnedsättning bör eftersträvas.

Stigar - För att kanalisera besökarna och minimera påverkan på ömtåliga naturtyper, kan stigarna märkas ut med diskreta markeringar. Om besöksstrycket blir stort, kan vissa partier av stigarna behöva spänger för att skydda mark och trädrötter, t.ex. i fuktiga partier. Det är även viktigt att se till att dräneringen för gångstigar/motionsspår (inte spontana stigar) fungerar, men att detta görs så att skogskänslan och intilliggande våtmarker bevaras.

Tillgängligheten på grusvägen in i reservatet vid huvudentréen vid Älvsjö gamla bollplan bör vara särskilt god, för att underlätta för besökare med olika slags funktionsnedsättning.

För att de som rör sig längs gångstigarna ska känna sig säkra, bör en kontinuerlig röjning ske på båda sidorna om stigarna. Om träd tas ned bör stammarna i sin helhet lämnas i skogen, eftersom död ved är viktig för den biologiska mångfalden. Grenar och sly tas däremot bort.

Entréer - Vid entréerna till reservatet hålls skogen relativt öppen, så att det känns inbjudande att ta sig in i skogen. Detta gäller framför allt de viktigare entréerna, se figur 9.

Informationsskyltar och gränsmarkering – I samband med inrättandet av naturreservatet markeras gränserna ut genom markering på träd och med särskilda skyltar. Vid de större entréerna till området sätts informationstavlor upp. Utöver dessa informeras om fornlämningar eller andra intressanta platser i reservatet. Skyltarna kontrolleras årligen och trasiga eller oläsliga delar byts ut eller rengörs.

Parkeringsplatser – Endast den iordningsställda p-platsen vid Korkskruven ligger idag inom naturreservatet. Eventuellt kan ytterligare en handikappplats anläggas precis vid entrén till Älvsjö gamla bollplan. Dessa kommer att kontrolleras och underhållas så att de utgör inbjudande entréer till skogen. I övrigt sker parkering utanför naturreservatet. Andra platser som idag är ianspråktaga för parkering inom naturreservatet kommer att stängas av.

Älvsjöskogens vänner. okänt år. *Rädda Långsjöns grodor*.
Långsjö Fastighetsägareförening.

Muntliga referenser

Kajsa Pärke, Älvsjö Stadsdelsförvaltning

Fatima Durrani, Älvsjö Stadsdelsförvaltning

Roland Berndt, Älvsjöskogens vänner